

N:o 205.

Af herr **K. H. Branting m. fl.**, om ändring af 31, 49, 53, 81 och 87 §§ regeringsformen samt 1, 6, 8 till och med 29, 38, 63 och 64 §§ riksdagsordningen m. m.

Våren 1906 betecknar en märkespunkt i den svenska demokratiens utvecklingshistoria.

Ända dittills hade alla sträfvanden att anpassa vår föråldrade statsförfattning efter en ny tids vidsträcktare kraf på folklig själfstyrelse väsentligen samlats i en enda hufvudfordran: allmän och lika rösträtt för alla myndiga och välfrejdade svenska män vid valen till Andra Kammaren. Genom 1902 års riksdagsskrivelse hade detta reformkraf blifvit sent omsider i princip godkänt. Meningarna voro dock fortfarande delade både i fråga om hvad som skulle förstås med allmän rösträtt och beträffande de former, under hvilka den mera utsträckt rösträtten borde komma till utöfning.

Valen 1905 syntes dock i fråga om valsättet ha gifvit en så pass bestämd anvisning, att den sistnämnda stridsfrågan bort kunna tills vidare afföras från dagordningen, så mycket hellre som intet hinder finnes att alldeles oberoende af valrättens utsträckning införa längre fram sådana reformer i själfva valmetoden, hvilka en allmännare folkmening kan erkänna vara verkliga förbättringar. Också bildades i november 1905 en ny regering på programmet att söka genomföra den så att säga parlamentariskt färdiga delen af rösträttsreformen: valrättens utsträckning till de ganska snäva gränser, som under en rad af kompromisser uppdragits af det liberala partiet, under tillämpning af majoritetsval i enmanskretsar med omval.

Bih. till Riksd. Prot. 1907. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 76 Häft. (N:o 205). 1

*Från allmän
rösträtt till
författnings-
revision.*

Mot detta program, som utfördes i 1906 års regeringsförslag, ställdes från socialdemokratiens representanter deras gamla fordran på ett följdriktigt genomförande af den allmänna rösträttens princip. Vi bragte dock det betydande offer åt situationen och åt möjligheten till ett *snart* positivt framsteg, att vi dels fortfarande lämnade å sido krafvet på rösträtt för kvinnor, dels i voteringen för eller mot regeringens förslag gäfvos äfven detta våra röster. Detta antogs, som man erinrar sig, med 134 röster mot 94; den socialdemokratiska motionen föll med 158 röster mot 67.

Men medan sålunda i den mera folkvalda kammaren under då föreliggande situation en stark majoritet samlades för den liberala regeringens förslag, blef utgången alldeles motsatt i Första Kammaren. Med 126 röster mot 18 blef detta där afslaget och kammaren slöt upp på den till etiketten »dubbelproportionalistiska» linje, som då betecknades af den s. k. Påbodamotionen.

Det folkpsykologiska ögonblicket hade gått obegagnadt förbi. Den gamla rösträttsfrågan var fallen för tredje gången sedan 1902, fallen oaktadt den nu förts fram af en regering, som i den punkten hade stöd af den folkvalda kammarens flertal.

Konflikten var allvarlig och ministären begärde att få lösa den genom en vädjan till valmännens utslag. Men konungamaktens representanter vägrade detta och tillkallade i stället en ny regering, som skulle söka drifva fram en lösning efter Första Kammarens program mot den Andras.

Klarare kunde icke för nationen demonstreras, hur vanmäktig densamma under nuvarande ordning faktiskt står mot styrelseprincipen »kungamakt med herremakt». Andra Kammarens med stort flertal uttryckta vilja i rösträttsfrågan sköts undan som luft. Första Kammaren trädde fram i kompakt pondus och tog, formellt och reellt, ledningen af landets öden.

Men därmed hade också med logisk nödvändighet stridsfrågan mellan demokrati och fåvälde förts ut på ett vidare plan än att kunna längre gälla enbart valrätten till Andra Kammaren och dess anordning. Problemet måste tagas upp sådant det ställts från dem, hvilka gjorde kuppen mot Andra Kammarens rösträttsbeslut. Redan i den socialdemokratiska rösträttsmotionen af 1906 hade uttalats, att »tankar på en mera genomgripande författningsrevision vinna ökad anslutning, ju längre en verklig rösträttsreform fördröjes». Nu stod man icke blott inför ett nytt uppskof, utan inför ett systemskifte, där den nya parlamentariska satsen uppställdes, att icke ett flertal i Andra Kammaren, utan ett flertal

i Riksdagen, betraktad som ett helt, var det enda fullgiltiga uttrycket för svensk folkvilja.

Från en sådan utgångspunkt, för hvilken åberopades en af vår gällande statsförfattnings grundprinciper, de båda kamrarnas »lika behörighet och myndighet», kunde Andra Kammarens demokratisering icke längre bli den afgörande och banbrytande reform, ägnad att påtrycka hela vårt samhällslif en mera tidsenlig prägel, som framstegsvännerna af alla skiftningar dittills velat hoppas, att den skulle innebära. Mot majoriteten i en mera folkvald Andra Kammare skulle, lika väl efter reformen som före densamma, de af gammalt ledande kretsarna kunna vädja till flertalet i Riksdagen, hvarvid den homogena Första Kammaren i själfva verket blefve den utslaggifvande. Rösträttsreformen, frukten af tjugugu års ansträngningar från den svenska demokratiens sida, skulle på så sätt mynna ut i ett förevigadt första-kammar-välde!

Så visst som rösträttsreformens innebörd och djupaste mening alltid varit att på det politiska området afskaffa fäväldet och göra svenska folket till herre i eget hus, måste densamma inför dylika anspråk från fävældets representanter vidgas till att omfatta en så genomgripande förändring af *hela* Riksdagens sammansättning och af kamrarnes inbördes befogenhet, att själfva hufvudsyftet med reformen ej förfelades eller undansköts till en oviss framtid. Valrättsreformen måste vidgas till *författningsrevision*.

Själfva det sätt hvarpå högern från sina förutsättningar tvungits att söka lösningen på det rösträttsproblem den icke längre kan undgå har i hög grad varit ägnadt att underlätta och påskynda denna väsentliga utvidgning af det gamla folkkräftet. Man har i det lägret hypnotiserats af en vissserligen skuldmedveten, men lika fullt beklagligt kient grundad farhåga, att alla hittills från valrätt utestängda skulle i kompakt massa sluta sig till den s. k. »samhällsupplösande» riktningen. Följden häraf har blifvit en fullkomligt oresonlig skräck för att tillämpa de af ålder välbekanta enkla majoritetsvalen, ens i deras förbättrade form med omval, på den vidsträcktare nya valmanskåren. Misströstande om sina idéers växande kraft bland massorna ha högerns ledande män sökt sin tillflykt och räddning i ett proportionellt valsysteem, som skulle automatiskt betrygga äfven en stillastående konservatism dess fulla representation i Andra Kammaren.

Då emellertid denna kammare 1904 och 1905 tillbakavisat en sådan proportionalism och 1905 års val på ett afgörande sätt understrukt denna dom, återstod för högern endast ett af de två: antingen att uppgifva proportionalismen och ställa sig på jämlik fot med andra

partier i striderna om majoriteten i valkretsarna, eller att utvidga proportionalismen till att omfatta icke blott Andra, utan äfven Första Kammaren samt därmed också införa det nya systemet i de kommunala valen och på samma gång mer eller mindre revidera den ur alla synpunkter ohållbara kommunala röstskalan. Den förra vägen stängde partiet själf genom att afslå 1906 års moderata rösträttsreform. Återstod sålunda endast den senare — men den är just enligt sakens natur författningsrevisionens.

Från alldeles olika utgångspunkter mötas alltså efter händelserna i maj 1906 den konsekventa demokratien och den till s. k. »dubbelproportionalism» af förhållandena framdrifna högern i gemensamt yrkande på icke blott en rösträttsreform, utan en hel författningsrevision. Men visserligen är likheten långt mera formell än reell. Den rör reformens *omfång*; om dess *innebörd* stå meningarna emot hvarandra skarpt och afgörande.

* * *

Vi gå nu att i hufvuddragen angifva hvad en demokratisk författningsrevision för närvarande i Sverige måste efter vår mening afse.

*En- och två-
kammersystem.*

Det demokratiska styrelsesättets enklaste och i viss mening följderiktigaste representation är *enkammersystemet*. I ett samhälle med någorlunda likartad och icke alltför invecklad social struktur motsvarar helt visst denna representationsform, som då bör ytterligare utbildas med s. k. folkinitiativ och referendum, allra bäst de naturliga krafven på folklig själfstyrelse. Vi se också att två af våra grannländer, Norge och Finland, då deras folk haft fritt val att själfva bestämma sin representations byggnad, stannat vid enkammersystem som det för deras förhållanden bäst passande och för de demokratiska känslorna mest tilltalande.

Det är också efter vår mening mycket antagligt, att, om svenska folket nu stode inför den historiska uppgiften att på helt ny och fri grund resa sin framtids statsbyggnad, såsom fallet var för våra grannfolk, då Norge 1814 gjorde sig själfständigt och då Finland 1905 bröt den ryske satrapens ok, skulle enkammersystem påfordras af en stark, måhända afgörande stark folkmening. Men vårt folk har åtminstone icke ännu sträckt sina kraf därhän, att det vill vare sig göra om 1809 års grundlagsstiftares verk att söka »med bibehållande af konungamaktens helgd och verkningförmåga förena svenska folkets lagbundna frihet» eller utdöma själfva grundtankarna i 1866 års representationsreform.

Hvad den svenska demokratin nu behöfver och därför kräfver är icke nödvändigt en helt ny författning efter norsk eller finsk förebild, utan sådana visserligen genomgripande ändringar i vårt gamla invanda tvåkammersystem, att en klar och bestämd folkvilja må kunna genom detsamma göra sig gällande och icke, som nu är fallet, oupphörligt hejdas af en rikemanskammare med »lika behörighet och myndighet» med den mera folkvalda. Ett så begränsadt kraf tar nödig hänsyn till historisk kontinuitet i vårt statslifs utveckling. Det utrensar det föråldrade och med den nya tidens jämlikhetsanda oförenliga, men rubbar icke onödigtvis former, hvilka kunna bli positivt gagnande, om de fyllas med nytt innehåll. Och vi ha så mycket hellre kunnat stanna vid att föreslå vår författningsrevision anknuten till det historiskt bestående som en närmare granskning af de norska och finska enkammersystemen visar, att äfven de, fastän på omvägar, som icke genast falla i ögonen, sörjt för ganska starka garantier mot en tillfällig majoritets eventuella öfvergrepp. Det kan t. o. m. sättas i fråga, om icke ett tvåkammersystem på fullt demokratisk grund, sådant som vi här nedan föreslå, ger under vissa förhållanden folkviljan snabbare och säkrare hvad den har rätt att kräva, än de anordningar med $\frac{2}{3}$ majoritet och dylikt, som förekomma i de bägge nämnda enkammersystemen.

Men det är å andra sidan gifvet, att, när vi ställa frågan om enkammersystem på framtiden såsom icke för närvarande i Sverige aktuell, så kan detta från vår principiella ståndpunkt endast ske under förutsättning att det nya tvåkammersystemet blir i motsats till det närvarande verkligt demokratiskt. Det måste vara sådant, att det fyller det mått, som vi ofvan angifvit som den ursprungligen afsedda rösträttsreformens innebörd: att afskaffa det politiska fåväldet och göra svenska folket till herre i eget hus.

Därtill krävas två grundförutsättningar: den folkvalda Andra Kammaren måste utgå från *hela nationen*; och denna kammare måste äga det *avgörande* inflytandet.

Beträffande det förra af dessa kraf har nu — lyckligtvis, kunna vi väl säga — det skäl bortfallit, som tvang oss att, ehuru med tvekan, för att ej ge rum för någon uppskofsöförevändning mot männens rösträtt lämna ännu i 1906 års motion för tillfället *kvinnans* rösträtt å sido. Intet regeringsförslag föreligger nu som skulle innebära ett positivt framsteg utan att binda framtiden. Tvärtom är det kanske allra tyngst vägande skälet *emot* den nuvarande regeringens förslag att detsamma genom själfva sin konstruktion syftar till en fastlåsning af hvarje vidare rösträttsreform för lång tid framåt. Vi ha sålunda icke längre den

Rösträttens om-
fattning.

minsta anledning att af opportunitetsskäl hålla tillbaka vår principiella fordran på allmän och lika rösträtt till Andra Kammaren för alla myndiga och välfredjade män *och kvinnor*. Och när vi nu å arbetarpartiets vägnar frambära detta kraf, kunna vi göra detta med så mycket mera tillfredsställelse då det senast förflutna året visat ett uppsving som aldrig tillföre i kvinnornas egen insats för sin politiska emancipation. Antalet kvinnliga rösträttsföreningar inom landsförbundet har ökats till 74, och den stora petitionen, undertecknad efter blott 10 månader med öfver 142,000 namn på rösträttskräfvande kvinnor, är ett talande vittnesbörd om hur hastigt denna sak mognar i sinnen. Att den också inom riksdagen »fallit framåt» framgår af fjolårets opinionsyttring från båda kamrarna för en utredning, hvilken emellertid enligt sakens natur icke alls bör behöfva göras så vidlyftig, att frågans lösning därigenom uppehålls.

På samma gång vi sålunda vidga vårt förslag till att omfatta rösträtt äfven för kvinnorna, ha vi ansett oss böra taga under ompröfning om någon jämkning lämpligen borde ske i fråga om hvad som suspenderar valrätten. Vi ha därvid funnit att *konkursstrecket*, mot hvilket vi redan i förra årets motion uttalat oss, ehuru utan yrkande, blir ytterligare olämpligt, då det kan obehörigt inverka på gift kvinnas rösträtt. En konkursgäldenär är, som vi då skrefvo, ofta nog en hederlig och duglig person, hvilken genom vidriga omständigheter eller hjälpsamhet mot andra kommit i sitt svåra ekonomiska läge. Det är ej lätt att inse hvarför icke en sådan person skulle få fortfarande rösta vid riksdagsval. Den nya finska lagen utesluter den som gör konkurs endast »intill dess han sin stat beedigat». Äfven beträffande *fattighjälpsstrecket* framträda, då kvinnornas rösträtt medtages, ytterligare skäl att söka den formulering, som gör minsta möjliga inskränkning i medborgerlig rätt. Vi ansluta oss därför på denna punkt till den af hr Lindhagen i fjol framförda tanken att begränsa fattighjälpsstrecket till allenast dem, hvilka såsom åtnjutande full försörjning af icke blott tillfällig art stå under fattigvårdsstyrelsens målsmansrätt, d. v. s. faktiskt äro i likartad ställning med omyndiga. S. k. husbonderätt, som fattigvårdsstyrelse i vissa fall äger öfver understödtagare, skulle sålunda icke uteslutas från valrätten, och själfklart skulle än mindre en sådan följd inträda, om någon mottagit tillfälligt understöd på grund af sjukdom eller oförvårdad arbetslöshet. Hvad som i fråga om detta streck sedan kan återstå att i likställighetens intresse rätta, torde lämpligast kunna och böra jämkas vid en välbehöflig revision af hela fattigvårdsväsendet.

Beträffande öfriga af Kungl. Maj:t föreslagna grunder för att beröfva medborgare deras rösträtt hänvisa vi till vår kritik i föregående motioner. Höjningen af *åldersstrecket* anse vi alltjämt som »ett steg

baklänges, hvartill intet skäl föreligger och som icke bör tagas, därest rösträttsutvidgningen skall kunna blifva tillfredsställande.» Denna åtgärd skulle utan giltig anledning hålla från valrätten afskurna hundratusentals civilt fullmyndiga medborgare. *Utskyldsstrecken*, först och främst det kommunala, ojämnt tryckande på olika orter, decimerande särskildt de samhällsgrupper, hvilka just lyckats höja sig till en börjande dräglig bärgning, äro vid direkta val till en folkvald kammare intet mindre än ett farligt afsteg från den allmänna rösträttens själfva grundidé. Okända i andra den allmänna rösträttens länder — t. ex. nu senast i Österrike — skulle dessa streck i verkligheten stänga ute, ytterst för fattigdoms skull, kanske hundratusentals svenska medborgare. Hvad slutligen angår *värnepliktsstreck*et är det endast ett öfverflödigt trasselstreck, dubbelt orimligt för öfrigt när man inför rösträtt äfven för den kvinliga hälften af nationen.

Vårt valrättskraf blir sålunda för den blifvande Andra Kammaren ytterst enkelt: valrätt för enhvar välfräjdad svensk medborgare, man som kvinna, hvilken före valåret fyllt 21 år och ej står under förmynderskap eller fattigvårdsstyrelses målsmansrätt.

Men när valrätten sålunda tilldelas hela den myndiga delen af nationen, så bör därur efter vår mening också följa att *valbarheten* icke bindes af vare sig köns- eller bostadsstreck. Visserligen yrkades i fjol i motionen om allmän rösträtt äfven för kvinnor icke ännu på deras valbarhet. Med den hastiga framryckning man kan konstatera i kvinnornas jämlikhetssträfvan torde dock detta redan vara en för dem själfva öfvervunnen ståndpunkt, och vi finna för vår del ingen som helst orsak att icke från början äfven taga det steget fullt ut. Samhället behöfver icke blott kvinnornas röster hvart tredje år som medbestämmande om dess allmänna kurs, fullt lika mycket behöfver det dugliga kvinnliga krafter på olika poster i samhällsarbetet, äfven det lagstiftande, där allt hitintills en mängd orättvisor torde få stå kvar nästan enbart därför att kvinnor sakna möjlighet att på verksamt sätt i riksförsamlingen komma dem till lifs. Vi äro äfven vissa om att de första kvinnor, som göra sitt inträde i Sveriges riksdag, skola där veta att föra sitt köns talan på sådant sätt, att ännu vidt utbredda fördomar mot kvinnornas deltagande i det offentliga lifvet hastigt nog skola i grund utrotas, åtmiustone hos alla, med hvilkas omdöme är att räkna och som bidraga att prägla en nära framtids allmänna mening. Vi erinra också om att Finland gaf sina döttrar valbarhet samtidigt med valrätt och att, när detta skrives, det redan är klart att icke så

*Kvinnornas
valbarhet.*

få kvinnliga »landtdagsmän» komma att erhålla plats i den första nya finska riksförsamlingen.

Beträffande bostadsbandet för valbarhet vidhålla vi vår gamla ståndpunkt att det är »både principiellt rättvist och praktiskt, mången gång af stor betydelse med hänsyn till kandidat-urvalet, att valmännen ha rätt att, därest de själfva skulle vilja, söka sina kandidater äfven utom sin egen allra närmaste ort. Man kan vara mycket viss om att rätten att gå utom valkretsen endast i undantagsfall, då särskildt starka skäl föreläge, skulle komma att verkligen tagas i anspråk, men för sådana fall bör den heller icke förvägras».

Däremot ha vi icke ansett tillräckliga skäl föreligga att föreslå ändring i riksdagsordningens § 26 (som uppräknar hindren för riksdagsmannaskaps godkännande), och ej heller ha vi ändrat på stadgandet om 25 års ålder för valbarhet, då detta knappast torde vara af nämnvärd praktisk betydelse. Till giltiga afsägelsegrunder har, som eftergift åt ett allmänt föreställningssätt och i öfverensstämmelse med hvad som redan gäller på flera andra områden, fogats föreskrift att kvinna äger vidsträcktare afsägelse rätt af riksdagsmannaupdrag.

Att en kammare med sådana valrätts- och valbarhetsbestämmelser — vi återkomma senare till frågan om valsättet — bör vara ägnad att bli ett verkligt uttryck för nationalviljan torde icke bestridas. Men då vi af redan anförda skäl icke nu ämna förorda ett enkammersystem, måste vi i stället undersöka hvilka ändringar i vår författning som äro af nöden för att trygga det *afgörande* inflytandet åt den ur direkta val utgångna folkammaren. Ty en anordning som den nuvarande, där Första Kammaren, stödd på grundlagsbudet om sin »lika behörighet och myndighet i alla frågor», faktiskt genom årtionden försenat af medkammaren begärda reformer eller, ännu oftare, blott släppt dem till sist fram i ytterst reduceradt skick, vill efter vår bestämda öfvertygelse svenska folket icke längre godkänna.

Man kan tänka sig en kringskärning af Första Kammarens makt på flera olika vägar och mer eller mindre genomgripande. Uppenbart är att i den mån Första Kammaren själf demokratiseras kan man nöja sig med mindre förändringar i dess maktställning än om dess nuvarande karaktär af speciell rikedomrepresentation kvarstår orubbad. En sådan demokratisering är emellertid i och för sig i högsta grad önskvärd, icke blott därför att en särskild de förmögnes kammare är ett oting i en

*Första-
Kammar-refor-
men — lika
kommunal
röst rätt.*

stat, som officiellt erkänner sina medborgares politiska jämlikhet, utan framför allt ur synpunkten, att därmed den vackra grundsatsen om kommunal själfstyrelse skulle sent omsider föras från papperet ut i verkligheten.

Första Kammaren är nämligen ju byggd hos oss på kommunen som grund, och den stödjer sitt existensberättigande på att vara ett uttryck för de former af nationens lif, som framträda i kommunerna med deras öfvervägande ekonomiska intressesfer. En Första Kammare bör äfven efter vår uppfattning vara, som man i Frankrike säger om senaten, ett »kommunernas stora råd». Men hos oss har hittills den kommunala makten, på grund af den absurda och för personlighetsprincipen kränkande kommunala fyrkskalan, vanligen legat i händerna på ett egendomsbesittande fåtal eller t. o. m. på ett opersonligt bolagsvälde, hvilket med lika stor sanning som någonsin en enväldskung kunnat taga till sitt valspråk: »kommunen, det är jag». Att göra slut på detta förnedrande tillstånd och återinsätta genom fyrkskalans slopande människovärdet i sin rätt i de kommunala angelägenheterna måste då te sig som en hufvudpunkt i en effektiv svensk författningsrevision och därjämte som en reform, hvilken i betydelse för befolkningens trefnad och själfuppfosttran knappast står tillbaka för själfva den stora politiska rösträttsreformen.

Vi ledas sålunda till att som utgångspunkt för första-kammarrevisionen uppställa *fyrkskalans fullständiga slopande, lika kommunal rösträtt*. Så visst som grundsatsen om jämlikhet i medborgerliga rättigheter allt mera tvingar sig fram till erkännande i det moderna samhället, har densamma också ensam framtiden för sig i det samhälle i smått som en kommun utgör. Med det moderna samhällslifvets utveckling växer kommunen, som börjar så enkelt, ut till ett ytterst sammansatt socialt organ, med uppgifter af omfattande och mångskiftande art till främjande af alla sina medlemmars gemensamma bästa. Det säger sig själf, att verksamhetsfältets vidgning kommer den fullständiga ohållbarheten i de bolagssynpunkter, som nu behärska våra kommunallagar, att framträda i ännu skarpare dager. Kommunen är — som en af oss undertecknade skref i en motion om lika kommunal rösträtt 1899 — »alls icke något bolag, i hvilket hvar och en har sin frihet att gå med eller icke, och hvarur en liten aktieägare när han vill kan draga sig tillbaka, om han icke är nöjd med det sätt, hvarpå de stora begagna sin öfvermakt. Kommunen är en tvångsassociation, hvars anpassning efter ett litet fåtals eller det stora flertalets intressen kan ytterst väsentligt inverka på dess medlemmars välbefinnande, och i

hvilken alla fullmyndiga sådana därför också böra ha talan som medlemmar. Att denna talan skulle ställas i proportion till de större eller mindre afgifter de erlägga innebär däremot en verklig orättvisa, ty dessa beräknas ju alltid till *lika* kvot af deras inkomster. — — — Det är sålunda fullkomligt vilseledande att tala om de rika såsom nu belastade med de »tyngsta» kommunala bördorna i jämförelse med andra till kommunen skattebetalande, och därmed förfaller också hvarje skäl, hvarför de rättvisligen skulle ha ett högre slags rösträtt än andra, som också bära efter sin förmåga lika tunga eller t. o. m. tyngre bördor.»

Äfven regeringen har ju omsider erkänt den fullständiga ohållbarheten i 1907 års Sverige af våra resp. 5,000- och 100-gradiga kommunala fyrskalar och föreslagit deras nedsättning till en 40-gradig skala, efter vissa ganska godtyckligt valda normer. Till hälsosam jämförelse tillåta vi oss erinra något om de kommunala rösträttsförhållandena i andra europeiska civiliserade länder. *Norge* har allmän och lika kommunal rösträtt, äfven för ett flertal kvinnor, som själfva (eller genom sina män) erlagt åtminstone ett slags kommunal mantalspenning. I *Danmark* äro regering och folketing ense om en kommunal rösträttsreform, som helt slopar de högstbeskattades hittills gällande rätt att tillsätta omkring hälften af kommunalrepresentationen och inför lika valrätt för alla, män och kvinnor, som betalat senaste års kommunal-skatt; hustru får valrätt genom mannens skattebetalning. I *England* är den kommunala rösträtten i allmänhet lika och omfattar både män och kvinnor, hvilka erlagt fattigskatt; i undantagsfall förekommer en röstskala, upp till högst 6 röster. I *Holland* gäller lika rösträtt för alla män, som äro politiskt röstberättigade och erlagt skatt till kommunen. I *Belgien* är den kommunala rösträtten allmän för män, som fyllt 30 år och bott 3 år i en kommun, men gifta samt högre skattebetalande m. fl. erhålla tilläggsröster, dock icke flera än att en person kan afgifva sammanlagdt 4 röster. Redan denna olikställighet är dock där föremål för de skarpaste angrepp från vänstergruppernas sida. I *Preussen* gäller i allmänhet ännu det äfven vid de politiska valen tillämpade, af Bismarck som »det eländigaste af alla valsystem» utdömda tre-klass-systemet; till 1:sta klassen föras alla de högst beskattade, hvilka tillsammans erlägga $\frac{1}{3}$ af sammanlagda skattebeloppet; till 2:dra klassen de därefter högst beskattade, som erlägga den andra tredjedelen; och till 3:dje klassen alla de öfriga, de lägst beskattade. Hvarje klass väljer med lika rösträtt lika många medlemmar af kommunalrepresentationen. I *Bayern* har i allmänhet hvarje till kommunen skattebetalande (öfver ett ringa belopp) en röst. Vid vissa beslut om utgifter gäller en röstskala,

som ger en tilläggsröst för hvarje 10 gulden i skattebelopp. I *Würtemberg* gäller lika rösträtt för alla till kommunen skattebetalande. I *Frankrike* slutligen är den kommunala rösträtten allmän och lika, ehuru den kommunala själfstyrelsen där är starkt kringskuren. Den lika och mer eller mindre allmänna rösträtten gäller också för det kommunala lifvet i *Schweiz* och *Italien*.

Denna öfversikt har blott kunnat blifva summarisk, och det är ju själfklart, att förhållandena på detta område mycket växla efter olika folks skiljaktiga institutioner och utvecklingsgång. Men som totalintryck lärer dock svårligen kunna jäfvas, att i ett flertal länder den *lika* kommunala rösträtten, utsträckt åtminstone till dem, som erlägga direkt skatt till kommunen, dels redan blifvit den segrande grundsatsen, dels är på väg att blifva det; se t. ex. nu särskildt Danmark. Och visst är, att ingenstädes eljest i världen man fallit på den tanken att i en 40-gradig kommunal röstskala finna den formel, efter hvilken, som herr civilministern uttryckt det, »olika intressen kunna vederbörligen tillgodoses». Den 40-gradiga skalan skulle — alldeles som nu den 5,000-gradiga och 100-gradiga — förbli en specifikt svensk egendomlighet — vi och många med oss skola oftare säga vidunderlighet.

Att t. o. m. en sådan skala i jämförelse med hvad som nu gäller betecknar en utjämning, är ju matematiskt obestriddigt. Men mot jämlikhetskravet är den lika väl som sina föregångare en permanent kränkning, därtill på det mest godtyckliga sätt anordnad. »Efter pröfning af åtskilliga andra röstskalor» har herr civilministern »trott sig finna» att den nu af honom förordade bäst motsvarade hans föreställning om rättvisa i det kommunala lifvet. Uttryckt i hans egna siffror kan denna rättvisa närmare angifvas så, att på landsbygden 523,864 röstägande intill 50 fyrk, 77,6 procent af hela antalet, lämpligen böra åtnöjas med att (på papperet) förfoga öfver 37,3 procent af hela rösttalet, medan 65,757 röstägande öfver 100 fyrk, 9,8 procent af hela antalet, ensamma disponera mera, 38,7 procent af rösttalet. För städernas del äro motsvarande tal: 168,174 röstägande, intill 5 kronor bevillning, 56 procent af hela antalet, böra vara tillfreds med att (på papperet) erhålla 13,3 procent af rösttalet (mot 8,8 procent under den 100-gradigas regemente!), medan 20,728 röstägande, 6,9 procent, som skatta för 50 bevillningskronor och däröfver, få 27,7 procent af röstvärdet! De 20,000 skulle alltså kommunalt väga mer än dubbelt mot de 168,000, hvar och en af dem erhåller i medeltal samma röststyrka som vid pass 17 af de andra — och detta är en reform, som på sina håll i höga toner prisas för sin långt gående »demokratiska» karaktär!

Gentemot regeringens godtyckliga lappningsförsök på den gamla fyrkskalegrunden sätta vi alltså den *lika* kommunala rösträtten för de personer, hvilka genom sina skattebidrag, hvar och en i mån af sin förmåga, alla hjälpa hvarandra att fylla kommunens behof. Detta är ännu icke den *allmänna* kommunala rösträtt, hvarom vårt program talar. Men redan fyrkskalans slopande är en så genomgripande och till sina konsekvenser djupgående reform, att, när den genomföres, man har rätt att därifrån datera ett helt nytt, folkligt skede i Sveriges kommunala lif. Det kan heller icke vara ett ögonblicks tvifvel därom, att för nationens allmänna medvetande krafvet nu gäller just fyrkvaldets fall och införande af likställighet inom den ganska vida kretsen af för närvarande kommunalt röstberättigade, medan däremot frågan om hur denna krets må lämpligast kunna göras fullt allmän ännu ganska litet framträdtt vare sig för det allmänna medvetandet eller i den offentliga diskussionen.

Med hänsyn till detta sakernas läge ha vi ansett oss icke nu böra upptaga den kommunala rösträttsfrågan i hela dess vidd. Vi begränsa fastmer vårt positiva reformyrkande på denna punkt till det närmast brännande krafvet: *lika* kommunal rösträtt för de inemot en million män och kvinnor, hvilka nu angifvas som kommunalt röstberättigade och bland hvilka befinner sig det öfvervägande flertalet af myndiga män. För alla dessa ha vi blott gjort den af billighetsskäl påkallade jämkning, att häftande för obetald skatt icke må så orimligt länge som nu, ända till 10 år framåt, suspendera den kommunala valrätten. Skatten bör själfklart betalas; men det bör tillkomma uppbördsväsendet, icke rösträttslagstiftningen att tillse att så sker. Vi ha ansett det nog att — som i den norska lagen och i det danska regeringsförslaget — kräfva skatten betald för senast förflutna skatteår. Personlighetsprincipens genomförande i det kommunala lifvet medför däremot andra konsekvenser, som vi också beaktat: dels att ingen må kunna utöfva kommunal rösträtt inom mer än en kommun, nämligen där han är mantalsskrifven, och dels att rösträtten för opersonliga skatteobjekt, främst för *bolagen*, bortfaller. Denna sistnämnda både principiellt och praktiskt betydelsefulla reform förverkligar ett på många håll närdt önskemål, som t. ex. vid 1899 års behandling i Andra Kammaren af den kommunala rösträttsfrågan omfattades med bestämda sympatier äfven af mycket moderata eller t. o. m. utprägladt konservativa ledamöter. Vi hoppas att bolagsväldet icke skall stå högre i kurs nu än då.

Det blir sedan en uppgift för den demokrati, som genom en författningsrevision sådan vi föreslå den skall få det afgörande inflytandet

i vårt land, att närmare öfverväga och fastställa de former och förut-sättningar, under hvilka den *lika* kommunala rösträtten äfven må göras fullt *allmän*. Det är möjligt, att detta befinnes lämpligen böra ske i samband med att alltför små kommuner sammanföras till större och mera bärkraftiga, hvarvid — liksom fallet är i Norge och Danmark — ledningen af kommunens angelägenheter oftare komme att förläggas till valda kommunalfullmäktige. Det förberedande arbetet på att närmare införlifva de ännu icke kommunalt röstberättigade med kommunen och snarast möjligt upptaga alla deras värdefulla elementer i de fullmyndigas krets bör emellertid icke undanskjutas till en oviss framtid, utan omedelbart taga sin början. Vi föreslå därför en *skrifvelse* i detta syfte, fullt förvissade om att den utvidgning af den kommunala grunden för äfven Första Kammaren, som vi sålunda motse, endast kan vara ägnad att ytterligare befästa dennas ställning, men icke att på något olämpligt sätt förskjuta densamma.

I fråga om den kommunala rösträttens vidare utsträckning fram-träder *kvinnornas* rösträttskraf med särskild styrka. Principen att icke personligheten, utan egendomen skänker talan har af gammalt hos oss gifvit de egendoms- eller inkomstbesittande själfständiga kvinnorna kommunal rösträtt, hvadan det allmänna föreställningssättet på denna punkt mycket lätt förlikt sig med de kvinnliga rättskrafven. Dessutom torde allmänt erkännas, att just på det kommunala fältet kvinnorna, i den mån de kunnat få tillfälle att verka, redan visat sig alldeles särskildt lämpliga för åtskilliga uppdrag, som kräfva förenig af både förståndets och hjärtats egenskaper för att väl utföras. Det ligger då nära till hands, att samtidigt med att rösträtten göres lika föreslå en omedelbar utsträckning af den kvinnliga rösträtten i kommunen till gifta kvinnor på så sätt, att dessa skulle betraktas som jämte sina män skattebetalande och därmed röstberättigade. Vi ha också varit för vår del starkt betänkta att förorda denna väg. Den är emellertid förenad med den allvarliga olägenheten, att den skulle gifva gifta kvinnor en förmånsrätt framför deras ogifta medsystrar, hvilka genom det kvinnliga arbetets ofta bedröfligt dåliga betalning icke nå upp till den inkomstgräns, där kom-munal skatteplikt vidtager. Det är oss icke tilltalande att föreslå rösträtt för alla gifta kvinnor af öfverklass och medelklass, samtidigt med att vi måste för tillfället lämna utaför denna rätt det stora flertalets af prole-tariatets arbetande, själf försörjande kvinnor, hvilka stanna under hvad kommunen fastställer som existensminimum. Låt vara att en mycket stor del af arbetarklassens gifta kvinnor också skulle få sin rösträtt

genom ett sådant stadgande, ställningen skulle dock mycket påminna om förslagen till rösträtt för kvinnor på det gamla 800 kronor-streckets grund: man gäfvde de bäst situerade deras obestriddliga rätt, men lämnade de sämst ställda ohulpna. En sådan sönderdelning af ett stort rättskraf synes oss äfven taktiskt försvagande, hvadan vi till sist stannat vid att för vår del förorda, att frågan om gift kvinnas kommunala rösträtt upptages till lösning först samtidigt med öfriga frågor om den kommunala rösträttens allmänliggörande.

Liksom vi i fråga om själfva författningen anknyta vid det bestående tvåkammerssystemet, begränsa vi sålunda på det kommunala området ögonblickets kraf väsentligen till det nu aktuella: fyrkskalans slopande och *lika* rösträtt. Den författningsrevision vi förorda afser icke att i ett slag förverkliga en demokratisk idealkonstruktion. Den vill icke omstörta våra bestående institutioner, men demokratisera dem i öfverensstämmelse med tidens kraf. Först så kan vårt folks stora flertal känna sig höra hemma i sin egen samhällsbyggnad och uppfatta denna som ett hjälpmedel och icke som ett hinder på sin väg fram mot verklig frihet och välstånd för alla.

Valbarhet till
Första
Kammaren.

Den demokratisering af valmanskåren till Första Kammaren, som den lika kommunala rösträtten innebär, har sitt naturliga och nödvändiga komplement i en motsvarande demokratisering af *valbarhetsvillkoren*. Det kommunala lifvet skall för framtiden taga i anspråk och fostra dugliga krafter från alla samhällslager; det vore då lika orimligt som hänsynslöst att genom ett förmögenhetsstreck stänga alla dessa krafter från de undre lagren helt ute från den första kammare, som just skulle vara ett uttryck för folkviljan sådan den utvecklas och modifieras i den kommunala erfarenhetens skola. Att man i Kungl. Maj:ts rösträttsförslag med lätt hjärta helt förbigått denna absolut oundgängliga konsekvens är en af de på en gång mest påtagliga och mest afgörande bristerna i detsamma ur politisk synpunkt. Det verkar nästan som ett, helt visst dock icke afsedt gyckel att bjuda t. ex. de organiserade arbetarne att söka skaffa sig en liten grupp talemän i ett landsting, för att sedan kanske nå fram till en eller annan enstaka första-kammarplats, när samtidigt kan konstateras att ingen enda arbetare, icke ens på de allra främsta förtroendeposter, når upp till nu gällande valbarhets-census af 4,000 kronor. För vår del finna vi icke något som helst verkligt skäl mot att utvidga valbarheten till hela den primära valmanskåren: alla kommunalt röstberättigade män och kvinnor. Det är samma grundsats, som vi följt för valbarheten till Andra Kammaren. Själfklart bör äfven för en första-kammar-ledamot gälla de allmänna hinder för

riksdagsmannaskap, som uppräknas i riksdagsordningens § 26. Och då vi ej vilja förneka, att det kan vara rimligt att grundlagen antyder en något högre medelålder för en första kammare, men å andra sidan den nu angifna 10-års-skillnaden, hvilken också i praktiken nära vidhållits, synes oss vara olämpligt stor, ha vi stannat vid att förorda en nedflyttning af minimiåldern för valbarhet i detta fall från nu 35 till 30 år.

I närmaste samband med valbarheten står frågan om *arfvoden* till Riksdagens medlemmar. Att sådana måste finnas för Andra Kammaren, bestrider ingen i vårt land. Men vill man lämna de breda lagren någon plats i Första Kammaren icke blott på papperet utan i verkligheten, så gälla samma påtagliga skäl äfven för dess medlemmar. Att en stor del af året ägna sig åt riksdagsarbete utan någon som helst godtgörelse för arbetet kan endast en ekonomiskt välsituerad person tänka på. Arfvodeslösheten inskränker t. o. m. redan nu i väsentlig mån det trånga området för valbarhet. I hvarje genomtänkt och ärligt menad demokratisk ordning af en representation måste ingå ett måttligt arfvode åt representanterna.

I fråga om formen för valrättens utöfning till Första Kammaren synes oss Kungl. Maj:ts förslag innebära ett stort framsteg och böra af oss accepteras. Kungl. Maj:t slopar det för landstingsvalen nu gällande indirekta valförfarandet, hvilket varit i hög grad ägnadt att ytterligare göra dessa val till en de besittandes eller förmögnes kottériaaffär, och bygger landstingen liksom städernas stadsfullmäktige på *direkta* val af de kommunalt röstberättigade. Införes nu blott den *lika* rösträtten i denna ordning, ha vi däremot intet annat att erinra, än att bostadsbandet väl lämpligen bör så pass lossas, att valbarheten omfattar hela landstingsområdet. Med Kungl. Maj:ts förslag till stora valkretsar som en följd af de proportionella valen blir denna detalj underordnad; med de mindre kretsar vi föreslå får den däremot en viss vikt och synes böra ordnas med ens på det principiellt riktigaste sättet.

Med tillämpning af de grundsatser, vi här utvecklat, men också först genom att de *alla* beaktas — den *lika* valrätten, afskaffande af valbarhetscensus, införande af arfvoden, direkta val af första-kammarelektorerna — skall efter vår mening framgå en Första Kammare, som har verklig rot hos det svenska folket och icke som nu uttrycker, allt för ofta i skarp motsats till folkmeningen, intressen och synpunkter hos blott det lilla fåtal, i hvars händer en lejonpart af förmögenheten i landet är samlad. Justitieministern har själf ur andra synpunkter framhållit inför Kungl. Maj:t önskvärdheten af »en sådan ändring af grunderna för Första Kammarens sammansättning, som kan *mera än hittills för-*

*Den nya Första
Kammaren.*

läna äfven denna kammare karaktären att stå på folklig botten». Det ligger häri ett erkännande, på hvilket vi taga fasta, på samma gång vi betona, att de af Kungl. Maj:t nu föreslagna ändringarna vid närmare granskning befinnas fullständigt otillräckliga för att förverkliga detta riktiga program.

Skulle åter mot den af oss föreslagna demokratiseringen invändas, att den blefve så vidtgående, att hvarje nämnvärd olikhet mellan kamrarna försvunne och Första Kammaren blott blefve en värdelös kopia af den andra, så hemställa vi till alla eftertänksamt pröfvande, om det ligger någon som helst verklighet bakom dylika omdömen. Vi fästa oss mindre vid den olika omfattningen hos valmanskåren till de båda kamrarna, då vi själfva anse, att denna till en början mycket genomgripande skillnad skall i sinom tid minskas och måhända helt upphöra. Men det kvarstår andra anledningar, icke till ett för landet skadligt motsatsförhållande, men till en viss temperamentsolikhet mellan kamrarna, som bör utesluta allt tal om »kopia» och dylikt. Valtiden är för Första Kammaren sex år mot tre år för den andra, och stadgandet om något högre minimiålder svarar helt visst mot en allmän uppfattning, som sträcker sig längre än till blott minimiåldern och sammanhänger med grundföreställningen om en Första Kammare som ett värn mot otillräckligt öfvervägda riksdagsbeslut. Men framför allt: valen äro *medelbara*, och elektorerna äro män och kvinnor, hvilka valts icke blott eller ens hufvudsakligen för detta uppdrag, utan främst med tanke på att i det kommunala lifvets mångskiftande, praktiska värf tillgodose det helas bästa och allas gagn och trefnad. För sådana uppdrag, hvilkas vanskötande måste så direkt och så kännbart återverka på valmännens egna personliga förhållanden, sker inom hvarje menings- eller intressegrupp ett kvalitets-urval, som ej bör förbises. Och detta i sin tur är en borgen för att de val, som landsting och stadsfullmäktige i egenskap af elektorerna förrätta, komma att äga rum under största beaktande af den personliga dugligheten och gedigenheten som grundförutsättning för hvarje offentligt förtroendeuppdrag. Med ett ord: en så vald Första Kammare blir just hvad den efter vår mening bör vara: »ett resultat af den kommunala erfarenheten», för att tala med en framstående svensk historiker, medan Andra Kammaren samlar och direkt uttrycker den allmänna rösträttens kraf och önskemål på styrelse, lagstiftning och statshushållning.

Icke heller talar erfarenheten från andra länder på minsta sätt för sådana farhågor som dem vi här bemött. Frankrikes senat är vald till och med på både allmän och lika rösträtt hos urväljarna, alltså på vidsträcktare basis än vi för ögonblicket här föreslå, men i öfrigt på lik-

artadt sätt, medelbart genom kommunernas förtroendemän. Ingen har dock fallit på den idén att förklara densamma, blott därför att den också ytterst hvilar på demokratiens allmänna rösträtt, för blott en värdelös kopia af deputeradekammaren. Tvärtom visar Frankrikes senare historia, att senaten vid kritiska tillfällen med heder fyllt sin uppgift att hindra tillfälliga vindkast i en folkopinion att slunga hela statskeppet ur dess säkra framstegskurs. De anmärkningar, som på allvar gjorts mot franska senaten, ha gällt dess alltför stora konservatism, således raka motsatsen till hvad man hos oss säger sig befara af en verkligt demokratiserad första kammare. Liksom Frankrike har äfven Schweiz ett slags första kammare, det s. k. ständerrådet, bestående af ombud från de skilda kantonerna, vanligen valda medelbart på allmän rösträtts grund. Icke heller där har likheten blifvit så stor, att oss veterligen man satt i fråga ständerrådets afskaffande som obehöflig kopia af nationalrådet. De olika meningsriktningarna äro företrädda i båda råden, men det kvarstår genom det indirekta valsättet en nyansskillnad, som man funnit vara till gagn i det helas intresse.

Det återstår oss nu att söka bestämma hvilka ändringar som måste vidtagas i en så demokratiserad Första Kammares *befogenhet* för att den icke, trots demokratiseringen, må kunna bli en oskäligen hindersam spärrhake mot hvad en bestämd folkmening kräver och sålunda hufvudsyftet med hela författningsrevisionen: svenska folket herre i eget hus, ändå till sist förfelas.

Med den demokratisering som vi i vårt förslag kräva, synes oss *icke* nödvändigt att rubba på nu bestående allmänna likställighet mellan kamrarna: propositionernas framläggande inför båda kamrarna, ärendenas beredning genom utskott, där båda äro *lika* företrädda, samt deras samtida behandling och afgörande. Vi lämna alltså äfven orubbad Första Kammarens rätt att lika med den Andra i detalj pröfva budgeten och lägga vid stridiga beslut sin tyngd i de gemensamma voteringarnas viktskål. Detta sista är ensamt för sig en så betydelsefull rätt, att det legat nära till hands att där tänka på en för den direkt folkvalda kammarens synpunkter mera betryggande ordning, så mycket hellre som i allmänhet i Europa underhusens maktsällning och afgörande försteg framför öfverhusen just knutits till att de ensamma eller företrädesvis bestämma i allt som angår statens pung. Vi ha dock trott oss kunna

afstå från hvarje ändring härutinnan, då goda skäl synts oss tala för att behålla den kommunala erfarenhetens förtroendemän vid handläggning af just sådana frågor, hvilka ligga närmast deras kommunala kompetensområde. Det är vår förhoppning att hvad som nu vid detta slags frågor behandling ofta väcker stark ovilja mot Första Kammaren skall väsentligen försvinna som följd af den demokratisering vi föreslå.

Suspensivt veto.

Om vi således äro villiga att på alla dessa viktiga punkter låta den formella och oftast äfven reella likställigheten bestå, så måste vi däremot göra ett undantag beträffande *grundlags-* och *lagändringar*. En mycket allmän folkmening torde med rätta finna det nuvarande tillståndet i dessa afseenden fullkomligt ohållbart. Vi blott konstatera, att ett ytterst moderat reformkraf, sådant som den kommunala röstskalans begränsning, om hvilket praktiskt taget hela landet var ense och som oafbrutet hade för sig ett stort flertal i Andra Kammaren, blifvit af den Första afvisadt och undanskjutet i mer än tre årtionden, tills år 1900 en löjligt obetydlig jämkning i nåder medgafs. Hvad grundlagsändringar angår kunde det vara nog att erinra om den politiska rösträttsreformens långa pinohistoria, hur 1880-talets och 1890-talets upprepade beslut i Andra Kammaren om »streckets» sänkning möttes från den Första blott med ett högdraget nej, ända tills opinionen år 1902 samlade sig med sådan kraft, att *löftet* om allmän rösträtt gafs, fastän vi nu, fem år därefter, ännu tvista om »garantierna». Om hur frågor som arbetarskyddslagstiftningen, den stora skolreformen, och så många, många andra kommit på liknande sätt för årtionden i baklås genom att Första Kammaren användt sin likställighets vetorätt, är det nog att blott antydningssvis påminna.

Vi tro att nationen bestämdt kräfver, att sådant ej må kunna upprepas. Det är förvisso sant att en demokratiserad första kammare nog skall veta att på ett helt annat sätt än den, som nu hvilar på plutokratisk grund, bevara kännning med nationens fordringar i större och mindre reformfrågor. Men det synes oss icke desto mindre vara ett billigt och rättvist anspråk, att i själfva grundlagen tydligt uttryckes, att Första Kammarens uppgift är att vara en regulator på folkviljan, men ingalunda en förmyndare öfver densamma. Det är fullt försvarligt, att nationen i viktigare fall beredes tillfälle att på nytt pröfva och öfverväga skälen för och mot en af den folkvalda kammarens flertal godkänd lagändring. Men det är icke förenligt med en folklig själfstyrelses grundidé att, sedan nödigt rådruum bereds för sådant öfvervägande, den folkvalda kammarens förnyade beslut skall förblifva kraftlöst en obestämd tid framåt, ända till dess att de medelbara valen från kretsen af kommunala förtroendemän också på denna punkt hunnit komma i öfverensstämmelse med folkmeningen.

Vi drista oss alltså föreslå införande af ett blott *suspensivt veto* för Första Kammaren i grundlags- och lagfrågor genom stadgande af möjlighet till en ny procedur för sådana ärendens behandling. Om förslag till stiftande, ändring eller upphäfvande af allmän lag blir af Andra Kammaren bifallet, men af den Första förkastadt, må det ankomma på Andra Kammaren om den vill, genom därom inom 10 dagar särskildt fattadt nytt beslut, förklara förslaget *hvilande* till ny pröfning vid en lagtima riksdag efter nya allmänna val. Blir detsamma då af Andra Kammaren på nytt oförändradt bifallet, varder det Riksdagens beslut med eller utan Första Kammarens bifall. För enkelhetens skull och för att trygga, att alltid skäligt rådrom gifves till fortgående belysning af frågan, föreslå vi att det stadgas att den *andra* lagtima riksdagen i hvarje period upptager samtliga på sådant sätt hvilande lagfrågor till afgörande. I allmänhet blir det lagutskottet, som det tillkommer att om sådana hvilande förslag göra anmälan.

En lagändring skulle alltså kunna, oafsedt Första Kammarens ställning, på denna väg genomföras på minst 2, högst 4 år, under förutsättning att *dels* den direkt folkvalda kammarens flertal genom särskildt beslut visat sig önska gå denna väg i stället för den i första hand gifna, att söka uppnå samstämmighet mellan båda kamrarna, *dels* den efter nya val till sin andra riksdag sammanträdde Andra Kammaren visar sig stå oförändradt fast vid föregående beslut. När själfva beträdandet af denna väg kräfvat särskild åtgärd, är därigenom sörjdt för att icke ett mera slumpvis hopkommet flertal kanske mot den verkliga majoritetens vilja förklarar ett lagförslag på detta sätt hvilande. Man torde också ganska tryggt kunna utgå ifrån att detta förfaringssätt näppeligen blir anlitadt, med mindre än att nationens flertal känner sig ha kommit på någon punkt i ett ganska bestämdt motsatsförhållande till den nya Första Kammaren. Vi ha redan uttryckt vår förhoppning, att så icke skall ske. Men *om* det ändå sker, så synes det oss endast rätt och billigt, att Första Kammaren icke får förhindra en så positivt framträdande folkmening att, sedan folket på nytt talat i allmänna val, göra sig gällande.

Ett motsvarande förfaringssätt föreslå vi äfven för *grundlags*-ändringar. Dock införa vi den skillnad, att vi här skärpa krafvet därhän, att ändringen måste vara oförändradt godkänd förutom af den Andra Kammare, som genom särskildt beslut först förklarat den hvilande, äfven dels af den, som första lagtima riksdag efter nya allmänna val sammanträder och då på nytt förklarar den hvilande, och dels af den, hvilken efter ännu en gång förrättade nya allmänna val sammanträder till sitt

första lagtima möte och då har makt att göra grundlagsändringen i fråga, genom Andra Kammarens alltså för tredje gången gifna godkännande, till Riksdagens beslut. Dessa hvilande förslag upptagas, liksom nu, på anmälan af konstitutionsutskottet och sammanföras liksom nu för enkelhetens skull till de första lagtima riksdagarna i hvarje period.

Ett beslut efter denna procedur skulle, under förutsättning att icke riksdagsupplösning påskyndar densamma, kräfva en tid af minst 4, högst 6 år. Nationen har under denna tid två gånger tillfälle att i de allmänna valen uttala sig om detsamma, och kedjan af tre gånger upprepade beslut får ingenstädes brytas. Man torde under dessa förhållanden icke kunna med fog påstå, att grundlagen genom denna nya ordning gjorts alltför lätt ändrad, då det alltså fordras en bestämd och genom tre valperioder kontinuerligt verkande folkvilja för att mot Första Kammaren genomföra en förändring.

Mot den demokratiserade, men medelbart valda Första Kammaren, hvars likställighet med den direkt folkvalda lämnas på det viktiga ekonomiska fältet orubbad, begära vi alltså för nationalviljans direkta uttryck, den af hela folket valda Andra Kammaren, garantin af ett blott suspensivt veto i lag- och grundlagsfrågor. Längre nog har det förts ideligt tal om »garantier» mot de från politiska rätigheter helt eller delvis utestängda folklagren. Det synes oss att den gångna tidens historia ger dessa större skäl att nu i sin tur kräfva viss garanti för att författningsrevisionen verkligen låter nationens tydligt och konstant uttryckta vilja utan allt för långvarig omgång slutligt bestämma hur här i landet skall styras och lagstiftas.

Härmed torde vi ha angifvit och för närvarande tillräckligt motiverat hufvuddragen af den *författningsrevision* vi anse det vara vår plikt att föreslå. Vi taga detta steg ej blott med hänsyn till våra valmäns och de organiserade arbetarnes allmänt uttryckta önskningsar, utan också i djup öfvertygelse om att ett genomförande af detta program skulle tjäna *hela* vårt folk till stort och varaktigt gagn samt i ojämförligt högre grad än allt annat, som kan påfinnas, skulle främja den från alla håll med läpparna bekända, men blott på en konsekvent genomförd *demokratis* grundval möjliga och önskvärda »nationella samlingen».

Af skäl, som vi redan i inledningen till denna motion anfört, har äfven den svenska högern konsekvent nödgats vidga reformen af val-

rätten till Andra Kammaren till att omfatta en samtidig ändring i de kommunala rösträttsförhållandena m. m. samt i ordningen för landstingsvalen. Men det reformförslag Kungl. Maj:t nu framlagt, stannar på ytan och synes, trots alla ändringar och nyheter det inför, vara inrättadt med hufvudsaklig tanke på att i möjligaste mån neutralisera verkningarna af den demokratisering man ej kunnat komma förbi. Dess utgångspunkt är den öppet uttalade »misstron» mot hvad justitieministern kallar »majoritetsvalets säregna utslag». Han ser »en fara för samhällsutvecklingen» i att ej minoritetens synpunkter och intressen beredas ett mera positivt skydd än hvad de dock hafva i alla meningars lika rätt att genom sin egen sanning och rättvisa kämpa sig fram till erkännande af en majoritet i ett betydande antal valkretsar. Hans första-kammar-reform är likaledes, enligt hans eget uttryckliga erkännande, i första hand framkallad af fruktan för den »fara», som rösträttsutvidgning blott till Andra Kammaren skulle medföra, då därmed kunde följa »en hotande konflikt» mellan de från hvarandra än mera aflägsnade kamrarna. Denna »fara af den hittills föreslagna rösträttsutvidgningen» förmenar han vara tydlig nog »för dem, som i en blifvande reform icke vilja ernå ett medel att kullstörta den bestående ordningen».

Det torde knappt kunna bestridas att hela detta betraktelsesätt står i *misstrons* tecken, och att häri den djupaste anledningen är att söka till att regeringens reformförslag, trots en eller annan erkännansvärd detalj, som helhet alldeles förfelat sitt syfte, åtminstone i den mån detta varit att vinna anslutning från de nya samhällslager, som genom reformen skulle upptagas i vårt politiska lif. Äfven många, som vore benägna att nöja sig för närvarande med mindre än den klara och konsekventa demokratiska författningsrevision, hvars grundlinjer vi här ofvan utvecklat, måste känna sig absolut otillfredsställda med en ordning, som visserligen synes något vidga de mera folkliga elementens inflytande inom kommunerna och vid landstingsvalen, men sedan genom behållen valbarhetscensus och arfvodelshet till Första Kammaren väsentligen beröfvar dessa elementer möjlighet att politiskt utnyttja den starkare ställning de tilläfväntas kunnat vinna. Man har jämfört regeringens förfarande i detta fall med byggandet upp till en öfre våning af en ny spiraltrappa, som slutar i en låst dörr; bilden synes lika träffande som tydlig. Klart är också att ju mera Första Kammaren genom grundlagsstadganden bevaras åt plutokratin, desto bestämdare måste krafvet höjas på upphäfvandet af dess likställighet; det måste i så fall efter vår mening utsträckas åtskilligt längre än blott till införande af ett suspensivt veto i lag- och grundlagsfrågor.

*Kritik af
Kungl. Maj:ts
förslag.*

Ser man åter på den af regeringen föreslagna kommunalreformen springer den nya skalans godtyckliga karaktär genast i ögonen. Äfven sådana reformvänner som måhända ännu rygga tillbaka för den lika rösträtten — hvilken dock en man som Adolf Hedin kallat för »den enda tillfredsställande lösningen» — måste med skäl fråga sig om icke ett bättre och rättvisare resultat kunnat från regeringens egna utgångspunkter vinnas genom annorlunda lagda begränsningar. De måste också med ledsnad konstatera att, om regeringens förslag antages, hvarje effektiv höjning af det bevillningsfria afdraget, syftande till en erkänt rättvisare fördelning af skattebördorna, skulle direkt öfversättas i ett betydligt minskadt inflytande för de fattigare skattebetalande. Andra skola förvåna sig öfver att en så enkel och inför det allmänna föreställningssättet så mognad reform som upphäfvande af *bolagens* kommunala rösträtt icke genomförts. Och — för att återvända till det politiska fältet — många skola fråga sig om icke någon eller några af de behållna »garantierna» till andra-kammar-valen hellre nu bort utgå, och en ännu större skara, rekryterad från skilda partigrupper, skall finna det ofattligt att man icke alls berört *kvinnornas* rösträttsfråga, hvilken ju dock uppenbart är i det läge, att dess lösning ej gärna kan vara annat än en kort tidsfråga. Följden häraf måste åter bli att hela den stora reformen med nödvändighet får en provisorisk karaktär, något som dess förslagsställare eljest ju sökt genom alla frågors intima sammankoppling förebygga.

När sådana anmärkningar måste tränga sig fram mot Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag äfven från mycket moderata reformvänner, blir det efter vår mening Andra Kammarens oafvisliga plikt mot hela det svenska folk, som har rätt att kräfvat sin rösträttsfråga ändtligen löst icke i misstro, utan i klart visad tillit till att

»det folket är godt i sin innersta rot

och går man det till mötes, så kommer det emot»

— det blir, säga vi, Andra Kammarens plikt att *afslå* detta förslag och kräfvat bestämdt gehör för den verkliga folkmeningen. Och den plikten är så mycket mera absolut bjudande, alldenstund den lösning Kungl. Maj:t föreslår i den viktiga frågan om *valsättet* står i rak strid mot den otvetydiga allmänna opinion, som i den punkten tog sig uttryck vid 1905 års allmänna val.

För Kungl. Maj:t är *proportionalismen* det enda säkra värnet för minoriteternas rätt. Vi göra säkert icke Kungl. Maj:t orätt om vi närmare definiera de minoriteter, hvilka ligga Kungl. Maj:t särskildt om hjärtat, till att vara de besittande och nu i regel bestämmande klasserna och grupperna i samhället.

Det är nu vår bestämda öfvertygelse, stödd både på det nuvarande samhällets själfva byggnad och på all befintlig erfarenhet från den allmänna rösträttens länder, att just de mindretalsgrupper, hvilka Kungl. Maj:t afser att skydda, äga i sin privilegierade ställning, genom sin rikedom, sin uppfostran och sina ledande platser på samhällslifvets alla områden, ett sådant försteg och så starka möjligheter att direkt och indirekt påverka den allmänna meningen äfven inom dem fjärran stående kretsar, att för deras skull några som helst extra garantier sannerligen icke behövas. Ingenstädes i världen har den reaktionära skräckbild besannats, som alltid målats upp vid rösträttsutvidgningar: att de breda lagren skulle ensamma sätta sig i besittning af all makt, kastande undan de besittande och mera bildade klasserna till betydelselöshet. Det har öfverallt visat sig att tvärtom dessa klassers sociala inflytande varit så starkt, att de nya samhällslagren endast sakta och under stora svårigheter kunnat kämpa sig fram till en börjande *medverkan* i samhällets ledning. Det förtjänar i detta sammanhang anföras att en tänkare som Viktor Rydberg kunnat skriva följande ord (ur »Vapensmeden»):

»Om någon del af folket skulle från riksdagsrätten uteslutas, vore det den mäktigaste och rikaste, emedan rikedomen är stark nog att ensam för sig ge dess ägare ett mer än tillbörligt inflytande i samhället, och emedan de rike och mäktiga, riksdagsrätten förutan, kunna göra sig hörda och sina intressen bevakade, — hvaremot de fattigaste och mest betungade klasserna sakna kraft att skydda sig själfva, såvida de icke förena sig till uppror, — och skulle utan riksdagsrätt vara till regeln ur stånd att göra sina behof kända och sina klagomål behjärtade.»

Klart är emellertid att en ändring i valsättet kan ha skäl för sig, äfven om den icke alls är oundgänglig för att rädda samhällsgrupper, hvilka förträffligt reda sig ändå. Frågan kan och bör då prövas helt enkelt ur synpunkten huruvida ändringen innebär en afgjord förbättring eller icke.

Den mångsidiga utredning om proportionalismen, som de senaste åren ägt rum här i Sverige, har emellertid efter vår mening visat att det principiellt mycket tilltalande systemet icke kan så lätt, som många

— äfven bland oss — från början föreställt sig, med verklig fördel bringas till praktisk tillämpning.

En första erinran, som vi måste göra, är att den politiska proportionalismens egentliga fält är *enkammersystem*. Endast i den mån en författning närmar sig denna typ kan det med något fog göras gällande att ett proportionellt valsätt har vissa företräden framför den enkla anordning med majoritetsval i enmanskretsar (samt omval), som visat sig — där ej valresultatet snedvrides genom valkretsarnas orimligt stora ojämnhet eller dylikt — i regel så pass utjämna tillfälligheterna i ett politiskt val, att folkmeningen kommer till ett bestämdt uttryck, på samma gång den hälsosamma täflan mellan partierna att hvar för sig göra sitt bästa att vinna nya anhängare från de indifferent behålles i full kraft.

Om vi hade föreslagit öfvergång till enkammersystem, skulle vi därför måhända nödgats tänka på att också förorda ett proportionellt valsätt, liksom man gjorde i Finland, när detta stora steg togs. Men det ligger i sakens natur, att när en första kammare behålles såsom regulator på tillfälliga kastningar hos den folkvalda kammaren, det alls icke förefinnes samma behof att i minoriteternas möjligast exakta representation efter deras styrka skapa den motvikt mot förhastanden, som konstitutionen då ger i själfva tvåkammersystemet.

Vi ha redan ur denna synpunkt icke funnit tillräckliga skäl föreligga att i vårt förslag till författningsrevision söka införa något proportionellt valsystem. Och än mindre bör det kunna komma i fråga att, som Kungl. Maj:t föreslår, låta Första Kammaren väsentligen kvarstå som förbehållen de plutokratiska elementen och med en *sådan* Första Kammare förbinda proportionella val till den Andra. Det är ej svårt att beräkna att ett så kombineradt system af folk- och förmögenhetsrepresentation skulle leda till det resultat, att först vid pass $\frac{2}{3}$ -majoritet inom folket kunde börja att få utsikt att verkligen göra sin vilja gällande i de gemensamma voteringarna. En så anordnad proportionalism måste alltså falla under väsentligen samma dom, som redan inför landet aflifvat den s. k. enkelproportionalismen: den fastlåser, under ett sken af rättvisa, den besittande minoritetens öfvervikt. Sanningen är, som det redan i fjol uttrycktes af en talare i Första Kammaren: »Skall proportionalismen in, så måste fyrkskalan ut.»

Att åter iuföra proportionalismen enbart i de kommunala valen kunde obestriddligen ur vissa synpunkter ha större skäl för sig. Flera bland oss ha också förut hänvisat till ett proportionellt valsystem som rimlig ersättning för fyrkskalan vid stadsfullmäktigevalen. Däremot ha

vi alltid bestämdt motsatt oss proportionalism med bibehållen fyrskala, såsom regeringen nu föreslår — på samma gång densamma, betecknande nog, *icke* finner lämpligt att införa sitt eget genomgående system att tillämpas vid de kommunala valen på landsbygden.

När vi dock icke heller för de kommunala valen nu föreslå proportionalism, utan i stället förorda den rakt motsatta vägen, de stora valkretsarnas klyfning till mindre enheter, så sker detta ingalunda därför att vi ändrat vår principiella uppfattning. Det är fortfarande vår öfvertygelse att det proportionella valsättet nog kommer att få en viktig uppgift att fylla i en utvecklad demokratisk samhällsorganisation. Sådan är också den internationella socialdemokratiens allmänna ståndpunkt.

Men ett proportionellt valsätt är å andra sidan efter vår mening alldeles icke något som kan godtyckligt improviseras i ett land. Vissa *förutsättningar* måste vara fyllda, om icke syftet med det hela skall i grund förfelas.

*Nödvändiga
förutsättningar.*

En af de första bland dessa är nog att *partibildningen* redan måste ha nått en ganska hög grad af utveckling. Det är lätt att fatta exemplen om ett starkt minoritetsparti, som helt undertryckes i följd af bristfällig valmetod, fastän rättvisan kräde för detsamma ett visst antal platser. Men där sådana klara partigrupperingar icke ännu existera, utan tvärtom den allmänna meningen sträfvar efter gemensamma kandidater, upplöses proportionalismens enkla teori i motsägelser och absurditeter — såsom också nogsamt framgått beträffande just de gemensamma kandidaternas ställning enligt Kungl. Maj:ts förslag. Detta är ett mycket starkt skäl att beträffande våra kommunala val, som ur andra synpunkter kunde synas särskildt tjänliga för proportionalistiska experimenter, lika gärna se tiden något an.

Men därtill måste af en proportionell valmetod nödvändigt krävas en hög grad af *enkelhet*, därest densamma skall kunna tillvinna sig allmänna förtroende. Det går icke an att skänka folket rösträtt efter ett system, hvars tillämpning det själf icke förstår. Det är — som några bland oss redan framhållit gent emot 1904 års förslag — alls icke nog att själfva proceduren för den enskilda valmannen är enkel. Han måste kunna beräkna effekten af sin röstgifning, inse verkan af de variationer han kan vara hågad att göra från sin partilista åt ena eller andra riktningen. Han måste med ett ord fullt känna det instrument man satt i hans hand för att uttrycka hans politiska eller kommunala vilja.

Kungl. Maj:t har nu begärt ett nytt sådant instrument, då vissa vägande anmärkningar gjorts mot det förra, och äfven fått sin begäran effektuerad. Men icke ens den skickligaste instrumentmakare kan lösa olösliga uppgifter. Och vi våga påstå att det är en olöslig uppgift att utfinna en proportionell valmetod, som utan att kräfvat bestämda och från varande helt skilda partilistor fyller den stora allmänhetens fullt befogade anspråk på enkelhet. Det är ju heller ingen hemlighet att Kungl. Maj:ts metod ännu i denna stund är föremål för bättringsförsök på grund af anmärkningar, som varit så allvarliga, att de ej kunnat afvisas.

När man icke velat taga proportionalismens förutsättning, valmanskårens uppdelning i skarpt afgränsade partier — och vi medgifva gärna att åtminstone för de kommunala valen man haft goda skäl för denna betänksamhet — och då följaktligen man icke heller lyckats, trots de mest aktningvärdade ansträngningar, att åstadkomma en valmetod, som på en gång är tillräckligt enkel och håller måttet inför den sakkunniga kritiken, synes det oss uppenbart att frågan om proportionalismens införande *icke* bör förbindas med den författningsrevision, som det svenska folket nu med stigande otålighet begär. Det är orimligt att fordra att den stora reformen skall uppskjutas till den mycket ovissa framtid, då en verkligt praktisk och tillfredsställande proportionell valmetod möjligen kan vara färdigkonstruerad, allra helst som efter vår vissa öfvertygelse de minoriteter, till hvilkas skydd hela det nya systemet begäres, nog skola veta att fullt ut göra sig gällande äfven under de förbättrade majoritetsval, som hela vänstern är enig att förorda. Och så mycket mera orimlig ter sig fordran på reformens sammankoppling med en proportionell valmetod då det är ett obestridligt faktum, att högern själf genom sin föregående politik i frågan gjort allt för att utså misstro mot *hvarje* proportionalistisk anordning. Det hämnar sig att söka för partipolitiska syften snedvrída ett system, som just skulle afse att betrygga åt alla deras rättvisa andel. Då vi anse det uppenbart att man under inga förhållanden bör påtvinga ett folk ett valsystem, som det ej vill veta af, ligger redan häri ett praktiskt mycket tungt vägande skäl mot att nu föreslå några större ändringar i det af ålder välbekanta och invanda valsättet.

Grunderna för den *valkretsindelning*, som med detta valsätts tillämpning bör äga rum, återfinnas i vårt förslag till ändring i riksdagsordningen. De äro alldeles desamma som framlades af den föregående regeringen. Och likaså kunna vi med endast helt obetydliga jämkningar godkänna det förslag till *vallag*, som framlades af Kungl. Maj:t för

1906 års riksdag. Vi förbehålla oss att, om så befinnes lämpligt, foga vårt förslag till vallag som bilaga till förevarande motion.

Vi föreslå alltså — på samma gång vi rikta en vördsam hemställan till det särskilda utskottet n:o 1, till hvilket denna motion torde böra remitteras, att vidtaga de formella ändringar, som kunna finnas påkallade —

att Riksdagen för sin del måtte antaga som hvilande till grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af nedanstående paragrafer i regeringsformen och riksdagsordningen:

Regeringsformen.

§ 31.

Till borgmästartjänst i stad äge i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade invånare att föreslå tre behörige personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhålles med rådmans- och magistratssekreterarsysslorna i Stockholm.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter — — — hädanefter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, Första Kammaren och Andra Kammaren, hvilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen och, beträffande ledamöterna i Andra Kammaren, jämväl särskild af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad lag stadga. Kamrarna äga i alla frågor lika behörighet och myndighet, där ej annorlunda i denna regeringsform eller i riksdagsordningen föreskrifves. Riksdagen skall i kraft af denna grundlag sammankomma till lagtima möte hvarje år den 15 januari, — — — — — sammankalla.

Å urtima Riksdag — — — — — sammanhang.

§ 53.

Lika med Kungl. Maj:ts proposition n:o 28.

§ 81.

Denna regeringsform samt rikets öfriga grundlagar kunna icke ändras eller upphävas utan genom Konungens och Riksdagens samman-

stämmande beslut, fattade på sätt här nedan och i 64 § 1 mom. riksdagsordningen närmare stadgas.

Riksdagens beslut — — — — — ej godkännas.

§ 87.

1:o Riksdagen äger — — — — — riksdagsordningen sägs.

2:o Riksdagen äge — — — — — förslagets antagande.

3:o Har Andra Kammaren vid två lagtima riksdagar, på sätt 64 § 2 mom. Riksdagsordningen stadgar, fattat lika lydande beslut i fråga, hvarom i 1:o och 2:o af denna § förmäles, eller rörande stiftande, ändring eller upphäfvande af kommunallag eller vallag, hvarom i 49 § förmäles, blifver det Riksdagens beslut, ändock att Första Kammaren detsamma ej biträdt.

Riksdagsordningen.

Allmänna grunder.

§ 1.

Svenska folket representeras af Riksdagen, fördelad i två kamrar, den Första och den Andra, hvilka i alla frågor, där ej annorlunda stadgas, hafva lika behörighet och myndighet.

Riksdagsmännen kunna — — — — — än rikets grundlagar.

Kamrarnas bildande.

a) Första Kammaren.

§ 6.

1:o. Första Kammarens ledamöter skola, till ett antal af etthundra-femtio och för en tid af sex år, utses af landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga.

2:o. Hvarje landstingsområde — — — — — af rikets folkmängd.

3:o. För valkrets, — — — — — riksdagsman.

4:o. Därest det antal — — — — — riksdagsman.

5:o. Det antal — — — — — riksdagsmannakallet.

6:o. Upphör stad — — — — — tillhört.

7:o. Äro icke, då — — — — — riksgäldskontoret.

§ 8.

Riksdagsman i Första Kammaren, som vid riksdags början sin befattning icke i sex år innehaft, må därmed till riksdagens slut fortfara, ändå att under tiden sex år från valet förflyta.

§ 9.

Till ledamöter i Första Kammaren kunna endast väljas i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigade män och kvinnor, som uppnått trettio års ålder.

§ 10.

Val till Första Kammaren förrättas med slutna sedlar. Finnes valsedel lyda å person, som ej är valbar, eller på flera eller färre, än som vid valtillfället böra väljas, eller innefattar valsedel någon tvetydighet i anseende till den eller de valdas namn, skall samma sedel anses ogill.

Äro valsedlar till större antal än hälften ogilla och finnes det nverka på valets utgång, varde nytt val anställdt.

De afgifna valsedlarna skola af valets förrättare inläggas under försegling och förvaras, till dess valets giltighet vederbörligen afgjorts.

§ 11. = nuvarande § 10.

§ 12.

Är någon missnöjd — — — — (lika med nuvarande § 11) — — — — afgöres.

b) *Andra Kammaren.*

§ 13.

1:o. Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio, däraf etthundrasextiofem för landet och sextiofem för städerna, väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2:o. Riket skall vara indeladt i valkretsar, som välja hvar en riksdagsman.

3:o. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utgör hvarje domsaga en valkrets. Understiger domsagornas

antal etthundrasextiofem, skola, för ernående af det bestämda antalet riksdagsmän, de folkrikaste domsagorna, såvidt ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar. Öfverstiger domsagornas antal etthundrasextiofem, skola, i den mån sådant erfordras, domsagor, som gränsa intill hvarandra och hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas, två och två, till en valkrets.

4:o. Stad, hvars folkmängd uppgår till en sextiofemtedel men understiger två sextiofemtedelar af folkmängden i rikets alla städer, skall utgöra en valkrets.

5:o. Stad, hvars folkmängd är större än nyss är nämndt, skall indelas i så många valkretsar, som dess folkmängdssiffra innehåller sextiofemtedelar af folkmängdssiffran för rikets alla städer. Vid denna indelning skall iakttagas, att icke i någon valkrets folkmängden må med mera än en tjugonedel öfver- eller understiga det tal, som erhålles vid delning af stadens folkmängdssiffra med antalet valkretsar i staden; att området för hvarje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje, så framt ej i särskildt fall sådant hindras däraf, att under staden lydande mark är skild från dess öfriga område; att delning af byggnadskvarter ej utan synnerliga skäl må äga rum; samt att förening af territoriell församling eller del däraf med annan sådan församling eller del däraf icke må äga rum i vidare mån, än tillämpningen af de förut i detta mom. gifna stadganden påkallar.

6:o. Städer med mindre folkmängd än i 4 mom. är sagdt ordnas, såvidt lämpligen ske kan länsvis, i så många valkretsar, som erfordras för uppnående af det i 1 mom. föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

7:o. Uppgår städernas folkmängd till mer än sextiofem tvåhundra-trettiondedelar af folkmängden i hela riket, skall det här ofvan föreskrifna antalet riksdagsmän tvåhundra-trettio utses för landet och för städerna efter förhållandet mellan folkmängden å landet och i städerna. Stadgandena i 3, 4, 5 och 6 mom. skola i sådant fall äga motsvarande tillämpning.

8:o. Valkretsindelning verkställes, efter ofvan angifna grunder, hvart nionde år af Konungen. I stad, som i 5 mom. afses, skall förslag till valkretsindelning upprättas af magistraten och stadsfullmäktiges yttrande däröfver inhämtas. Den fastställda ordningen vinner ej tillämpning förr än i afseende å de val, hvilka näst därefter enligt 15 § 1 mom. skola äga rum. Utan afseende å inträffade förändringar länder den sedermera till ovillkorlig efterrättelse intill dess ny indelning, på sätt nu är stadgadt, träder i tillämpning.

§ 14.

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk medborgare, såväl man som kvinna, som före det kalenderår, hvarunder val äger rum uppnått tjugooett års ålder; dock ej den, som står under förmynderskap eller fattigvårdsstyrelsens målsmansrätt.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämdt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 15.

1:o. Val till ledamöter i Andra Kammaren verkställas under september månad året näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla.

2:o. Förordnar Konungen om nya val eller afgår eljest ledamot af Andra Kammaren innan den tid, för hvilken han blifvit vald, tilländalupit, verkställs ofördröjligen inom den valkrets, som utsett den afgångne, nytt val för återstående tiden.

§ 16.

Valen till Andra Kammaren äro omedelbara. Vid dessa val tillkommer hvarje röstande en röst. Har någon erhållit godkända röster till större antal än hälften af alla angifna röster, vare han till riksdagsman utsedd. Har ej någon erhållit sådan röstöfvervikt, skall inom tre veckor från valets slutliga handläggning omval äga rum. Den, som därvid erhållit flera godkända röster än någon annan, vare lagligen vald, och skilje lotten mellan dem, som erhållit lika rösttal. Äro vid omvalet valsedlar till större antal än hälften ogilla, och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt omval anställdt.

§ 17.

Till ledamot i Andra Kammaren kan endast väljas den, som uppnått 25 års ålder samt vid valtillfället äger valrätt inom någon kommun i riket.

§ 18.

För den, som blifvit utsedd till ledamot af Andra Kammaren, skall, på sätt i vallagen närmare stadgas, fullmakt ofördröjligen utfärdas i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

§ 19.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 20.

1:o. Är någon missnöjd med val till ledamot af Andra Kammaren, må han däröfver anföra besvär hos Konungens befallningshafvande i den ort, där myndighet, som enligt vallagen lägger slutlig hand vid valet, har sitt säte. För sådant ändamål äger klaganden hos nämnda valmyndighet äska behörigt protokollsutdrag, hvilket genast eller inom högst två dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom åtta dagar efter den slutliga handläggningen, ingifva sina besvär till Konungens befallningshafvande, som, på sätt i 12 § stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara samt sist inom nästa dags utgång, efter det den för förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, sitt utslag i målet utfärdar. Varder omval utsatt, såsom i 16 § sägs, må öfver det första valet ej föras klagan annorledes än i sammanhang med besvär öfver omvalet.

2:o. Den med Konungens befallningshafvandes utslag missnöjde äger att, sist inom åtta dagar efter däraf erhållen del, till Konungens befallningshafvande inlämna sina besvär, ställda till Konungen, hvar efter med målet vidare så förhållas, som ofvan i 12 § sägs.

c) *Gemensamma bestämmelser.*

§ 21.

Den, som till ledamot af någondera kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses:

1:o de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;

2:o ålder öfver 60 år;

3:o att den valde tillförene såsom riksdagsman bevistat tre lagtima riksdagar.

Kvinna äger rätt att afsäga sig riksdagsmannaupdrag, ändock att dessa skäl icke äro för handen.

Afsägelse af riksdagsmannaupdrag, som göres vid valtillfälle, pröfvas af den myndighet, som lägger slutlig hand vid valet. Sker afsägelse efteråt mellan riksdagar, pröfvas den af Konungens befallningshafvande.

Vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannaupdrag ej blifvit godkänd, förfares i afseende därå, om afsägelsen ägt rum vid valtillfället, enligt 20 § 1 mom., och, om afsägelsen efteråt skett hos Konungens befallningshafvande enligt 2 mom. i samma §.

§ 22.

Rösträtt må — — — — (lika med nuvarande § 24) — — — — sig inställer.

§ 23.

Fel, som vid riksdagsmannaval förelupit, må ej föranleda valets upphäfvande med mindre felet kan antagas hafva inverkat på valets utgång.

§ 24.

Lika med nuvarande § 26.

§ 25.

Hvad i denna riksdagsordning är stadgadt om valrätt, valbarhet och utöfvande af riksdagsmannaupdrag gälle ock kvinna, äfven där detta ej särskildt sägs.

§ 26.

Lika med nuvarande § 27.

§ 27.

Lika med nuvarande § 28.

§ 28.

Lika med nuvarande § 29.

§ 29.

Riksdagens ledamöter i båda kamrarna åtnjuta af statsmedel ersättning för resekostnad till och från Riksdagen samt arfvode af ett tusen tvåhundra kronor för hvarje lagtima Riksdag; dock att, när antingen Konungen upplöser Riksdag, innan den varit fyra månader tillsammans, eller ledamot af kammaren eljest afgår från sin befattning under Riksdagen, innan så lång tid af dess sammanträde förflutit, eller Riksdagen sammanträder i följd däraf att Konungen, med upplösande af Riksdag, förordnat om nya val, så ock under urtima Riksdag, kamrarnas ledamöter undfå, jämte resekostnadsersättning, i dagtraktamente tio riksdaler, hvilket dock ej må öfverstiga sammanlagdt ett tusen tvåhundra kronor.

Den ledamot af Riksdagens kamrar, som icke i rätt tid vid Riksdagen sig inställer, skall för hvarje dag han uteblifver vara förlustig tio riksdaler af arfvodet.

§ 38.

1:o. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och vallag, hvarom i 49 § regeringsformen förmåles, samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor.

2:o. Utskottet — — — — — stadgadt.

3:o. Utskottet — — — — — proposition.

§ 63.

När fråga, — — — — — återförvisa.

Stanna kamrarna — — — — — kamrarna inkomma.

Om frågan — — — — — förnyad ompröfning.

Hvad kamrarna samstämmande besluta, det vare Riksdagens beslut. Blifva kamrarna ej, efter den behandling ofvan är nämnd, om ett beslut ense, skall frågan, utom i sådana fall som 64 och 65 §§ upptaga, anses hafva för den riksdagen förfallit.

§ 64.

1:o. Förslag till stiftande, ändring, förklaring eller upphäfvande af grundlag kan endast vid lagtima riksdag väckas. Om sådant förslag af båda kamrarna eller af Andra Kammaren afslås, är det af Riksdagen förkastadt. Antages eller bifalles det af båda kamrarna, är det dock icke Riksdagens beslut i vidsträcktare mån än såsom ett förslag, hvilket till den lagtima Riksdag, som, efter förrättade nya val i hela riket till Andra Kammaren, först sammanträder, skall hvila för att då ånyo pröfvas. Varder förslaget därvid af bägge kamrarna antaget, blifver det Riksdagens beslut; ägande kamrarna ej rätt att uti hvilande förslag ändring göra. Varder förslag, hvarom nu är fråga, vid den riksdag det väckes af Första Kammaren förkastadt, men af Andra Kammaren bifallet, skall förslaget, om Andra Kammaren därom särskildt beslutar, hvila till första lagtima riksdag efter nya val i hela riket till Andra Kammaren för att då ånyo pröfvas. Bifalles förslaget därvid oförändradt, vare sig af båda kamrarna eller enbart af Andra Kammaren, skall det, utan särskildt beslut, ånyo hvila till första lagtima riksdag efter förrättade allmänna val till Andra Kammaren, då det företages till slutlig pröfning. Varder förslaget därvid af båda kamrarna eller enbart af Andra Kammaren oförändradt antaget, blifver det Riksdagens beslut.

2:o. Förslag till stiftande, ändring eller upphäfvande af civil-, kriminal-, kommunal- och kyrkolag äfvensom vallag, hvarom i 49 § regeringsformen förmåles, kan å den riksdag det väckes antagas eller förkastas, om båda kamrarna äro därom ense. Blifver förslaget af Första Kammaren förkastadt men af Andra Kammaren bifallet, skall förslaget, om Andra Kammaren därom särskildt beslutar, hvila till andra lagtima riksdagen efter nya val i hela riket till Andra Kammaren för att då ånyo pröfvas. Varder förslaget därvid af båda kamrarna eller enbart af Andra Kammaren oförändradt antaget, blifver det Riksdagens beslut.

3:o. Beslut att förslag på sätt i denna § sägs skall hvila, ändock detsamma blifvit af Första Kammaren förkastadt, må af Andra Kammaren fattas på framställning af det utskott, som frågan behandlat, eller af enskild ledamot af kammaren. Sådan framställning skall göras inom tio dagar efter det förslaget blifvit af kammaren antaget och må kammaren, därest framställningen göres af enskild ledamot, utan utskotts hörande, däröfver besluta. Har icke inom tid, som nu är sagd, framställning blifvit gjord att förslag skall hvila, vare detsamma förfallet.

4:o. Ej må beslut öfver hvilande förslag till annan riksdag, än nu är nämndt, uppskjutas, utan att Konungen och Andra Kammaren därom äro ense.

Öfvergångsstadgande.

1:o. Ledamot af Första Kammaren, som är vald med tillämpning af de före år 1909 gällande stadganden, äger med sin befattning fortfara till dess sex år förflutit af den tid, för hvilken han blifvit vald. Val, som förrättas, sedan dessa stadganden trädt i kraft, gälla för sex år.

2:o. Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter det dessa bestämmelser trädt i kraft, skola i fråga om val till kammaren tillämpas de före ikraftträdandet gällande stadganden. Valkretsindelning, som i § 13 mom. 8 sägs, skall emellertid ofördröjligen verkställas och vinna tillämpning i afseende å förstnämnda val. Ny valkretsindelning skall därefter företagas året innan allmänna val jämlikt § 15 mom. 1 för fjärde gången efter den första valkretsindelningen äga rum.

Stockholm den 12 mars 1907.

Hjalmar Branting.

Nils Persson.

F. W. Thorsson.

Viktor Larsson.

Ernst Blomberg.

Herm. Lindqvist.

E. A. Leksell.

N. Edv. Lindberg.

E. C. Kropp.

A. J. Christiernsson.

L. J. Carlsson.

Aug. Nilsson.

Charles Lindley.

Värner Rydén.

Bernh. Eriksson.